

УДК 343.973

ЗЛОЧИННІСТЬ ТА БЕЗРОБІТТЯ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК

Гумін О.М., д. ю. н., професор
Національний університет «Львівська політехніка»

Йосипів А.О., к. ю. н., доцент
Львівський державний університет внутрішніх справ

Стаття присвячена дослідженню проблем безробіття та злочинності в українському суспільстві, а також їх взаємовпливу. Встановлено, що злочинність як негативне суспільне явище безпосередньо пов'язана з економічними процесами в державі. Злочинність зумовлюється різними суспільними процесами і не тільки сама зазнає впливу, але і негативно впливає на суспільні процеси. Однією з найбільш гострих соціально-економічних проблем України є безробіття, яке на сучасному етапі розвитку економіки країни набуло масового характеру. Констатовано, що криміногенна залежність злочинності від безробіття найбільше виявляється в злочинах самих безробітних. Зазначено закономірності і тенденції такої злочинності; причини й умови злочинності безробітних; особистісні властивості й якості цих осіб; заходи попередження таких злочинів.

Ключові слова: безробіття, злочинність, бідність, причини злочинності, заходи запобігання.

Статья посвящена исследованию проблем безработицы и преступности в украинском обществе, а также их взаимовлиянию. Установлено, что преступность как негативное общественное явление напрямую связана с экономическими процессами в государстве. Преступность обуславливается различными общественными процессами и не только сама подвергается их влиянию, но и негативно влияет на общественные процессы. Одной из наиболее острых социально-экономических проблем Украины является безработица, которая на современном этапе развития экономики страны приобрела массовый характер. Констатировано, что криминальная зависимость преступности от безработицы проявляется в преступлениях самих безработных. Отмечены закономерности и тенденции такой преступности; ее причины и условия; личностные свойства и качества безработных; меры предупреждения подобных преступлений.

Ключевые слова: безработица, преступность, бедность, причины преступности, меры предупреждения.

Humin O.M., Josypiv A.O. CRIME AND UNEMPLOYMENT: CURRENT ACTUAL PROBLEMS AND RELATED INTERVENTIONS

The article is devoted to the study of unemployment problems in Ukrainian society and crime, as well as their mutual influence. It is established that the crime as a negative social phenomenon directly linked to economic processes that occur in the state. Criminality is caused by various social processes and not only experiences such influence, but also affects social processes in a negative way. One of the most acute socio-economic problems of Ukraine is unemployment, which, at the present stage of development of the economy, acquired a mass character. It was noted that the criminogenic addiction, crime, unemployment in the brightest manifestation of the offences themselves unemployed. Conformities to law and tendencies of such criminality are there distinguished; reasons and terms concomitant to criminality of unemployed persons; personality properties and internals, and it affects both employment of these persons and on character committed crime by them; features of warning of similar crimes.

Despite the abundance of publications of lawyers, economists, psychologists, sociologists, journalists on issues of economic, social and other consequences of unemployment, the problem, unfortunately, is far from being resolved. In the criminological problems of unemployment there are

many aspects which are not studied by criminology experts in the field of criminal law, what, in fact, substantiates the relevance of the topic.

The activities to be carried out with the aim of reducing the unemployment rate, and, consequently, the level of crime should include: to develop an extensive system of state employment service career guidance, training, retraining and advanced training of shots; to reform labour laws; to develop interaction of public administration with territorial communities, local self-government bodies to improve planning of the labour market; to create a single commonly available database of labor force; regulating the possibilities of employment abroad, joining Ukraine to the international labor market, etc.

Key words: *unemployment, crime, poverty, causes of crime, prevention.*

Постановка проблеми. Практично всі процеси в суспільному житті зазнають взаємного впливу. Немає сумніву, що злочинність як негативне суспільне явище пов'язана з економічними процесами, які відбуваються в державі. Злочинність зумовлюється різними суспільними процесами і негативно впливає на них. Для зниження рівня злочинності в українському суспільстві необхідне дослідження сукупності цих чинників, співвідношення тих або інших причин і умов, що впливають на злочинність.

Однією з найбільш гострих соціально-економічних проблем України є безробіття. Показник безробіття – один із центральних показників для визначення загального стану економіки й оцінки її ефективності. На сучасному етапі розвитку економіки країни ця проблема набула масового характеру. Безробіття спричиняє поширення соціальної нестабільності та бідності в суспільстві, порушення рівноваги з боку попиту і пропозиції, нераціональне використання суспільних ресурсів, збільшення трудової міграції населення, зростання злочинності, збільшення чисельності соціально незахищених верств населення [1, с. 91].

Стан дослідження. Останніми роками значно активізувалися наукові дослідження в галузі кримінологічних наслідків соціально-економічних перетворень, їх основою є праці таких відомих учених, як: Г. Аванесова, Ю. Антонян, М. Бабаєв, Л. Гаухман, А. Боргова, А. Жалінський, І. Карпець, Н. Кузнецова, В. Коган, В. Лунеєв, Г. Мінковський, А. Наумов, В. Овчінський, А. Сахаров, А. Яковлев та ін. Вони присвятили свої праці дослідженню закономірностей і тенденцій злочинності та її детермінантів, пошуку шляхів нейтралізації криміногенного

впливу на розвиток суспільства. Проблеми стану злочинності та виявлення тенденцій її розвитку є постійним об'єктом дослідження як провідних учених-кримінологів нашої країни, так і їхніх іноземних колег. Серед вітчизняних дослідників цій проблематиці приділяли увагу такі науковці, як: О. Бандурка, Є. Блажівський, В. Голіна, Л. Давиденко, С. Денисова, О. Джужа, В. Дрьомін, А. Закалюк, О. Кальман, О. Литвинов, В. Трубников, П. Хряпінський, І. Яковець і багато інших. Проте рівень злочинності залишається високим, а статистичні дані щодо кількості безробітних, які скоїли злочин, свідчать про актуальність обраної теми.

Виклад основних положень. У Законі України «Про зайнятість населення» безробітними вважаються працездатні громадяни в працездатному віці, які через не залежні від них обставини не мають заробітку і трудового доходу, зареєстровані в державній службі зайнятості як особи, що шукають роботу [2]. Рівень безробіття залежить від стану економіки країни. Поширення цього явища створює комплекс проблем: скорочується купівельна спроможність населення, бюджет втрачає платників податків, підприємства – персонал. Будь-яка країна світу докладає багато зусиль для подолання безробіття, та жодній ще не вдалося остаточно його ліквідувати [3, с. 59].

Комплексні дослідження соціального стану можливі лише за умови чітко структурованої системи показників-індикаторів і соціальних нормативів, що характеризують рівень життя населення країни та його окремих верств, а також відповідного забезпечення репрезентативної оцінки динаміки цих показників органами суспільного регулювання. Соціальне життя суспільства характеризується роз-

маїттям процесів і явищ, в яких беруть участь різні об'єкти. Ці процеси й об'єкти мають різні ознаки, властивості й якості, тому для їх характеристики залучаються численні конкретні соціальні показники і системи показників.

Узагальнення світового і вітчизняного досвіду визначення конкретних параметрів, які характеризують ті чи інші рівні задоволення соціально-економічних потреб громадян, свідчить про те, що на сучасному етапі ще до кінця не відпрацьовані чіткі і науково обґрунтовані критерії об'єктивної оцінки показників, на основі яких можна визначити реальний якісний стан рівня життя різних соціальних верств населення, здійснити належне структурне ранжування за цими ознаками. У розпорядженні органів державної влади (як законодавчої, так і виконавчої) повинна бути комплексна система соціальних індикаторів, аналіз динаміки яких дозволив би владним структурам своєчасно реагувати на реальний потенціал накопиченої соціальної напруги, зумовленої, зокрема, посиленням процесів суспільної маргіналізації і зростанням масштабів розшарування населення за рівнем бідності.

Ефективна державна політика, спрямована на забезпечення досягнення відповідного життєвого рівня населення, може бути реалізована лише за умови всебічного врахування системної дії комплексу соціальних чинників, що його зумовлюють, та застосування повної і репрезентативної системи показників оцінки рівня життя.

Оскільки прояви життєдіяльності людей та їхні потреби характеризуються різноманітністю та різноплановістю, неможливо виділити один універсальний показник для повної оцінки рівня життя населення або певної соціальної групи чи окремої особи (сім'ї). Для цього необхідна сукупна система характеристик, показників і параметрів, що у своїй єдності спроможні відобразити стан задоволення суспільних потреб за їх окремими видами, оцінити рівень життєвих гарантій, а також умови формування та розподілу матеріальних, духовних благ і послуг у країні.

Відомо, що рівень добробуту населення та рівень злочинності нерозривно пов'язані між собою, економічна кри-

за в державі безпосередньо впливає на зростання кількості злочинів. Задоволеність матеріальних потреб суспільства залежить від стану безробіття та розміру заробітної платні, яка, у свою чергу, повинна розраховуватися відповідно до купівельної спроможності громадян. Бідність – економічне становище, за якого особа чи група осіб не можуть задовольнити визначений мінімум потреб, необхідних для життя, збереження здоров'я та працездатності [4].

Є низка чинників, які впливають на злочинність. Це економічний і соціальний рівні, внутрішня міграція, безробіття. До речі, 85% злочинів припадає на людей, в яких немає роботи. Війна також породжує сприятливі умови для злочинності [5].

За даними Державної служби статистики України, після 2011 р. рівень безробіття скорочувався до 2013 р., а протягом 2014–2016 рр. рівень безробіття в Україні уповільнено, але зростає. За Методологією Міжнародної організації праці (далі – МОП), 2013 р. питома вага безробітних становила 7,2% економічно активного населення віком 15–70 років, у 2016 р. вона зросла до 9,4%, тобто за 3 роки в країні відбулося збільшення рівня безробіття на 2,2%, або на 115 тис. осіб. Аналогічна тенденція спостерігається щодо рівня і кількості безробітних серед населення працездатного віку. Україна у 2014–2015 рр. втратила 3 млн. робочих місць внаслідок окупації Донбасу і Криму. Станом на 1 квітня 2017 р. офіційна кількість безробітних, які перебували на обліку в Державній службі зайнятості, знизилася до 406,8 тис. осіб, що на 13% менше, ніж у відповідний період минулого року (467,5 тис. осіб).

За даними Генеральної Прокуратури України, за січень – грудень 2017 р. серед 130 524 осіб, яким повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, працездатних осіб, які не працюють та не навчаються, – 79 895, безробітних осіб – 11 620 [6]. Результати кримінологічних досліджень свідчать про те, що збільшення безробіття на 1% призводить до зростання рівня злочинності на 6% [7].

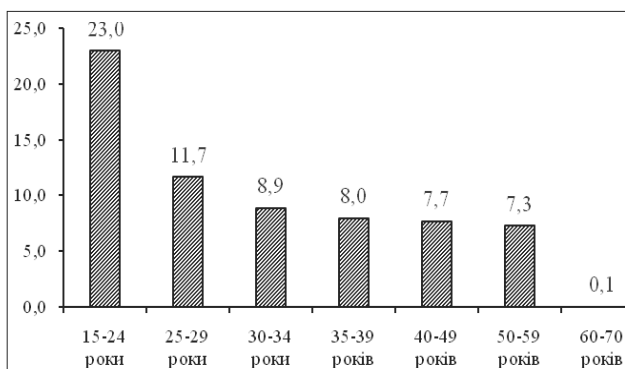

Варто зазначити, що сьогодні спостерігається тенденція зменшення кількості працівників, оплата праці яких перебуває в межах мінімальної заробітної плати, встановленої законодавством.

Розподіл працівників за розмірами заробітної плати свідчить про відсутність залежності розміру зарплати від професійно-кваліфікаційного рівня працівників як у сфері послуг, так і на виробництві. Наприклад, в установах освіти, де працівники мають високий кваліфікаційний та професійний рівні, забезпечені вищою освітою, у грудні 2012 р. лише в третини нарахована заробітна плата була понад 3 000 грн., в установах охорони здоров'я та надання соціальної допомоги ще менше – у 25,6% працівників. Серед зайнятих у сфері фінансової діяльності зазначена категорія становила майже дві третини (рис. 1, 2).

Сучасні проблеми злочинності пов'язані з корінними соціально-економічними та політичними перетвореннями, які закономірно відображаються на всіх сторонах життя українських громадян. На жаль, реформи завжди несуть певний потенціал негативного, створюють ґрунт для розвитку нових кримінальних явищ. Україна в цьому сенсі не виняток. Тому цілком логічно, що негаразди економічних змін безпосередньо пов'язані з відповідним продукуванням злочинності.

До негативних наслідків розвитку ринкових відносин, як відомо, належить і безробіття, яке визнається однією із класичних причин злочинності.

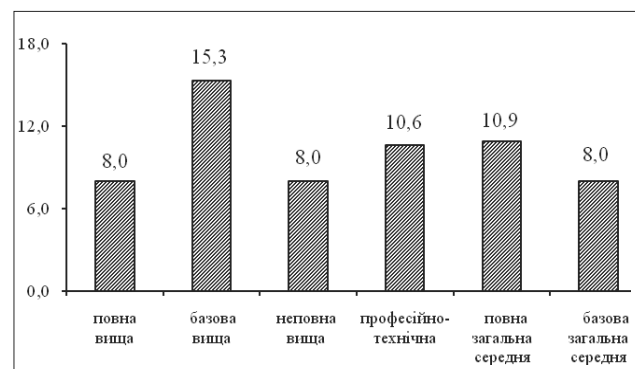
Рис. 1. Рівень безробіття населення за віковими групами [8]
у % до економічно активного населення відповідної вікової групи

Доводиться визнати, що питання про взаємозв'язок вітчизняного безробіття і злочинності кримінологи майже не досліджують. Можливо, дається взнаки вантаж минулих ідеологічних штампів, коли проблему безробіття відносили до явищ, не притаманних соціалістичному ладу. Або безліч нових криміногенних детермінантів заважають сучасній кримінології належно осмислити ці, колись нетрадиційні для нашої країни, джерела злочинності. Проте проблема досить активно проявляється в кримінальних процесах нашої країни.

Безробітні громадяни включилися в сучасну злочинність, практично в усі її види. На перший план виходять злочини корисливої спрямованості: крадіжки, грабежі, шахрайства; висока частка насильницької злочинності: вбивств, тілесних ушкоджень, вимагань; поширені злочини, пов'язані з незаконним обігом наркотиків і зброї.

Безробіття, разом із продукуванням загальної злочинності, має специфічні криміногенні наслідки, що виражаються в злочинах безробітних. Оскільки на злочин часто штовхає ризик стати безробітним, і в цьому теж спостерігається кримінологічний зв'язок даного явища зі злочинністю.

Криміногенна залежність злочинності від безробіття найбільше проявляється в злочинах самих безробітних. Виділяються закономірності і тенденції такої злочинності; причини й умови, супутні злочинності безробітних; заходи попередження таких злочинів.

Рис. 2. Рівень безробіття населення за освітою
у % до економічно активного населення відповідного рівня освіти

Висновки. Зазначені вище питання потребують детального дослідження як з метою попередження злочинів, скоєних безробітними, так і для організації комплексного попереджувального впливу на будь-які інші кримінальні наслідки безробіття і, можливо, на саме безробіття.

Незважаючи на велику кількість публікацій юристів, економістів, психологів, соціологів, публіцистів із питань економічних, соціальних та інших наслідків безробіття, ця проблема, на жаль, далека від свого рішення.

До заходів, які необхідно проводити з метою зниження рівня безробіття, а отже, і злочинності, варто віднести такі: розвиток розгалуженої системи державної служби зайнятості професійної орієнтації, підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації кадрів; реформування трудового законодавства; розвиток взаємодії державного управління з територіальними громадами, органами місцевого самоврядування для підвищення ефективності планування ринку праці; створення єдиної загально доступної бази даних робочої сили; регулювання можливості працевлаштування за кордо-

ном, приєднання України до міжнародного ринку праці тощо.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аналіз динаміки рівня безробіття в Україні / А. Варналій, О. Самотоєнкова. Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень: збірник наукових студентських праць. Вип. 3. Ч. I. Одеса: ОНЕУ, 2017. С. 90–96.
2. Про зайнятість населення: Закон України. Відомості Верховної Ради України. 1991. № 14. 170 с.
3. Безтелесна Л., Юрчик Г. Державне регулювання зайнятості: підручник. Рівне: Вид-во НУВГП, 2006. 210 с.
4. Агакерімов О. Вплив бідності на злочинність в умовах побудови правової держави. URL: http://legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=327%3A021012-21&catid=51%3A5-1012&Itemid=63&lang=en.
5. Ріст злочинності: 85% злочинів вчиняють безробітні. URL: https://espreso.tv/news/2016/10/20/rist_zlochynnosti_85_zlochyniv_vchynyayut_bezrobitni.
6. URL: <https://www.gp.gov.ua>.
7. В Україні фіксують зростання частки умисних злочинів, пов'язаних з бідністю і безробіттям. URL: https://dt.ua/UKRAINE/v-ukrayini-fiksuyut-zrostannya-chastki-umisnih-zlochyniv-pov-yazanih-z-bidnistyu-i-bezrobittiyam-221196_.html.
8. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.